

Nicoleta Hegedűs
Csaba Horváth
Vlad Popovici
(editori)

*Portrete de ofițeri
de origine română
din Armata de Honvezi
(1868–1918)*

Editura MEGA
Cluj-Napoca
2020

Cuprins

ARGUMENT.....	7
ABREVIERI.....	10
CONSIDERAȚII ISTORIOGRAFICE.....	11
Atelierul de cercetare.....	15
Armata de honvezi, sistemul de recrutare și pregătire a ofițerilor și Academia Militară Ludovika.....	22
a. Armata de honvezi.....	22
b. Sistemul de recrutare și pregătire a ofițerilor.....	25
c. Academia Militară Ludovika.....	27
d. Procedura de pregătire a ofițerilor în rezervă.....	29
PORTRETE DE OFIȚERI DE ORIGINE ROMÂNĂ DIN ARMATA DE HONVEZI.....	33
Victor Ancean (Ancsán Győző)	33
Corneliu Andor (Andor Kornél)	34
George Andreevici (Andreević György)	37
Cornel Ardelean (Ardeleán Cornél)	39
Virgil Barbulovici (Barboloviciu Virgil)	40
Ștefan Brancovan (Brankován István)	41
Ioan Câdea (Candea János)	43
Ion Curița (Kuricza János)	44
Clement Drăgan (Dragan Klement)	45
Liviu Virgil Drăgoi (Dragoi Livius Virgil)	45
Vasile Jovanescu/Iovănescu (Jovanescu László)	46
George/Gheorghe Iuga (Juga György)	48
Valer Linția (Lintia Valér)	49
Ioan Morar (Molnár áliás Morar János)	50
Alexandru Pascu (Pascu Sándor)	51
Emil Pascu (Pascu Emil)	53
Iuliu Pascu (Pasku/Pascu Gyula)	54

Ovidiu Ioan Pop (Pap Ovidiusz)	56
Octavian Popescu (Popescu Oktáv)	57
George/Gheorghe Popovici (Popovici György)	57
Marian Popu (Popu Marián)	59
Liviu Rebreanu (Rebrean Olivér)	61
Iosif Nicolae Ioan Roșca (Roska József)	63
Alexandru(?) Ugray (Ugray Sándor)	64
TUȘE ALE UNUI PORTRET COLECTIV.....	68
Ofițerii români în armata habsburgică – aspecte generale.....	68
Ofițerii de carieră.....	71
Ofițerii în rezervă.....	75
Concluzii.....	78
DOCUMENTE.....	81
Ancsán Gyózó – Victor Ancean.....	82
Andor Kornél – Corneliu Andor.....	92
Andreević György – George/Gheorghe Andreevici.....	121
Ardeleán Cornél – Cornel Ardelean.....	133
Barboloviciu Virgil – Virgil Barbulovici.....	146
Brankován István – Ștefan Brancovan.....	157
Dragoi Liviu – Liviu Drăgoi.....	195
Juga György – George/Gheorghe Iuga	222
Kuricza János – Ion Curița.....	236
Lintia Valér – Valer Linția.....	250
Molnár áliás Morar János – Ioan Morar.....	262
Pascu Emil – Emil Pascu	276
Pascu Gyula – Iuliu Pascu	306
Pascu Sándor – Alexandru Pascu.....	320
Popescu Oktáv – Octavian Popescu.....	376
Popovici György – George/Gheorghe Popovici.....	382
Rebrean Olivér – Liviu Rebreanu.....	388
Roska József – Iosif Roșca.....	400
Ugray Sándor – Alexandru(?) Ugray.....	410
INDICI ONOMASTICI, TOPONIMICI ȘI DE INSTITUȚII.....	451

Argument

Acest volum este rezultatul unui proiect de cercetare focalizat pe interacțiunea dintre ofițerii armatei habsburgice și societatea civilă, o abordare originată prioritar în istoria socială și nu în cea militară. De altfel, dintre cei trei editori ai volumului, doar Csaba Horváth este un specialist în istorie militară.

Lucrarea noastră nu este și nici nu pretinde a fi privită drept o istorie a corpului ofițerilor români (sau de origine română) din armata austro-ungară, sau a celor din corpul armatei teritoriale de honvezi. Ținând cont de situația scrisului istoric expusă în subcapitolul imediat următor, considerăm că suntem încă departe, ca mediu istoriografic, de o astfel de realizare și nici nu putem să ne gândim că vom atinge un asemenea deziderat în lipsa unor preocupări constante și profesioniste de istorie militară, care să vină dinspre specialiști formați și dedicați cu prioritate unor astfel de teme. Contribuții valoroase există deja, dar ele aparțin unor istorici consacrați în alte sub-domenii de cercetare, pentru care istoria militară a Transilvaniei în perioada modernă și a ofițerilor armatei habsburgice în particular reprezintă subiecte de studiu secundare sau ocazionale. În aceste condiții, pentru a asigura continuitatea în durată lungă a unui areal de studiu tot mai frecventat, se impune orientarea eforturilor nu doar spre activitatea propriu-zisă de cercetare, ci și spre familiarizarea cu tema a tinerilor istorici interesați și spre formarea lor ca viitori istorici militari.

Tot în acest punct își are locul și o altă mențiune explicativă, referitoare la titlul volumului. Am optat conștient și în baza unei analize temeinice pentru formula „ofițeri de origine română” și nu „ofițeri români”, deoarece cel puțin doi dintre subiecții lucrării noastre nu cunoșteau limba română și este foarte probabil ca mai mulți dintre ei să nu se fi considerat „români”, în ciuda originilor etnice la prima sau a doua generație. Am stăruit asupra acestui aspect, al relației dintre originea etnică și opțiunea identitară națională, în subcapitolul dedicat analizei prosopografice, însă am considerat că alegerea titlului trebuie să fie argumentată, fie și sumar, încă de la începutul cărții. De altfel,

cazuistica diversă și pe alocuri ambiguă pusă la dispoziție de foile de evaluare ale ofițerilor relevă situații mai rar explorate istoriografic și subliniază fluiditatea relației dintre originile etnice, cunoștințele lingvistice, onomastică și naționalitatea asumată. Biografiile ofițerilor din acest volum arată, de fapt, cât de puțin detaliat cunoaștem ansamblul social și viața cotidiană (căci contextul social cotidian și componenta sa lingvistică influențează puternic opțiunea auto-asumativă națională) din regiunile locuite de români din monarhia austro-ungară în perioada ce a precedat Primul Război Mondial.

Plecând de la premisele mai sus menționate, lucrarea noastră își propune o triplă finalitate.

În primul rând, aceea de a perpetua printre specialiștii și cititorii români interesul față de ofițerii armatei habsburgice, contribuind astfel la treptata consolidarea a unui sub-domeniu istoriografic de care atât istoria militară, cât și istoria socială a Transilvaniei au nevoie. Este deci o lucrare gândită prioritar pentru publicul român și dedicată acestuia.

În al doilea rând, de a atrage atenția asupra ofițerilor de origine română din armata de honvezi – una dintre componentele armatei habsburgice care a suscitât mai puțin interes în istoriografia română, cel puțin până în ultimul deceniu. În acest sens, ne-am focalizat asupra a două categorii de izvoare aproape ignorate până acum în istoriografia română: fișele de evaluare ale ofițerilor (păstrate la Institutul și Muzeul de Istorie Militară din Budapesta), respectiv periodicele oficiale militare ale timpului, editate de Ministerul de Război al Ungariei și disponibile aproape integral în format digital. Acestea li s-a adăugat cantitatea imensă de informație oferită de presa timpului, indiferent de limba de redactare, care a permis completarea datelor biografice dincolo de serviciul militar activ. Selecția de fișe de evaluare și medalioane biografice refăcute din jurnalele timpului și incluse în prezentul volum ilustrează tipologia documentelor, diversitatea și bogăția informațiilor pe care le cuprind, cunoașterea istorică pe care o oferă și posibilitățile interpretative pe care le deschid.

În al treilea rând, dar cel puțin la fel de important, volumul nostru atrage atenția explicit asupra diferențierilor din interiorul corpului ofițeresc și în particular asupra unei categorii de personal nefrecventată până acum în istoriografia română: ofițerii în rezervă. Existența lor era, bineînțeles, semnalată, însă studiile de specialitate în limba română nu au făcut niciodată diferențieri explicite între ofițerii de carieră și cei în rezervă, preferându-i, de altfel, pe cei dintâi, atunci când au fost elaborate puținele biografii redactate până acum. Există însă rațiuni solide care susțin interesul față de ofițerii în rezervă și necesitatea cercetării lor mai detaliate pe viitor. Majoritatea acestora erau membri ai burgheziei mici și

mijlocii a timpului (asimilați istoriografic „elitei locale”, uneori „elitei naționale” românești) și serveau un an ca voluntari, urmând și cursuri de specialitate. Pe parcursul următorilor 12 ani reveneau periodic la unitățile de care aparțineau, pentru a participa la exercițiile militare, în cadrul cărora preluau comanda unor subunități (plutoane sau, mai rar, companii), interacționau cu ceilalți ofițeri, erau evaluați, după care se întorceau în viața civilă. Prin dualitatea poziției lor, ofițerii în rezervă reprezentau unul dintre canalele permanente de comunicare între corpul ofițerilor și societatea civilă, ipostază care i-a adus, de altfel, în atenția noastră.

Editorii și-au propus ca volumul de față să reprezinte o lucrare semnal, care să atragă atenția asupra unei teme cu potențial major de cercetare, să pună la dispoziție eșantioane de surse primare arhivistice ușor accesibile (sau cel puțin cu mult mai ușor accesibile decât până acum zece ani), alături de periodicele oficiale militare, să demonstreze bogăția informațională și perspectivele interpretative ale acestora și să stârnească astfel interesul, în special generațiilor mai tinere de istorici, dar nu numai. Cu acest scop am realizat și descrierea detaliată a structurii documentelor publicate, precum și modalitățile de identificare a informațiilor folosind sursele digitizate – în mod evident mai tentante și absolut necesare în actualul context al cercetării istorice –, în speranța că pe viitor cele 24 de medalioane biografice și cele 19 foi de evaluare publicate vor constitui, alături de alte contribuții istoriografice deja existente, punctul de plecare al unei istorii temeinic documentate și bine întocmite a corpului ofițerilor români din armata de honvezi în particular și din armata habsburgică în general.

Mulțumirile noastre se îndreaptă către personalul Arhivelor de Război din cadrul Institutului și Muzeului de Istorie Militară din Budapesta pentru ajutorul acordat în identificarea documentelor, către personalul Serviciilor Județene Bihor și Alba ale Arhivelor Naționale ale României, al căror sprijin s-a dovedit esențial în condițiile dificile ale anului 2020, către Iulian Măcreanu pentru promptitudinea cu care a răspuns solicitărilor de ajutor în reconstrucția carierelor ofițerilor trecuți în armata română după 1918, precum și Florinei Raita, lui Hunor Balla și Hunor Téglás pentru acribia cu care au ajutat la realizarea indicilor. Mulțumim de asemenea referenților, prof. dr. Cornel Sigmirean și conf. dr. Ion Cârja, pentru lectura volumului, lui Cătălin Drăghici pentru ilustrația copertei și Editurii Mega pentru condițiile grafice impecabile în care a fost publicată lucrarea.

La final, dar nu în ultimul rând, mulțumim UEFISCDI România, instituție finanțatoare a proiectului PN-III-P1-1.1-ID-TE-2016-0432.